

Arbetstidsnämndens kansli
Sveriges Kommuner och Regioner

Diarienumr.: SKR 240119a

Plats och tid: Hornsgatan 20, den 10 april 2024 kl. 9.00-12.00

Dispensansökan från Umeå kommun

Arbetstidsnämndens beslut

Arbetstidsnämndens beslut framgår av bilaga, 4 sidor.

Tidsperiod för beviljad dispens

Tidsperiod framgår av bilagan.

Ärendeberedning

Ärendet har beretts av SKR, Kommunal, Allmänkommunal verksamhet och AkademikerAlliansen.

Beslutet expedierat 2024-04-26

Ordförande
Anders Ferbe

Bakgrund

Den 30 november 2022 gjordes på det kommunala området ändringar i kollektivavtalens arbetstidsbestämmelser. Ändringarna föranleddes av kritik från EU-kommissionen som hotade att stämma Sverige för fördragsbrott då arbetstidslagen och kollektivavtalens tillämpning inte garanterade arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila under en 24-timmarsperiod.

För att uppfylla kraven i EU:s arbetstidsdirektiv skärptes reglerna i Allmänna bestämmelser (AB) § 13. Huvudregeln i § 13 mom. 5 är att arbete och dygnsvila ska förläggas alternerande under varje period om 24 timmar så att arbete och vila regelbundet följer på varandra.

I undantagsfall får huvudregeln frångås och det gäller endast vid kombinationen arbete och jour om det föreligger särskilda skäl i verksamheter med ansvar för liv, hälsa och säkerhet.

Bedömningen av om det föreligger särskilda skäl ska tydligt motiveras och göras utifrån en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila, vilket följer av en skyddslagstiftning, och verksamhetens behov av att säkra bemanningen. Den sammanlagda tiden får då som högst uppgå till 20 timmar.

Ändringarna i AB § 13 gäller från den 1 oktober 2023.

I maj 2023 gjordes följdändringar i vissa bilagor till AB, bland annat Bilaga R som avser räddningstjänsten. De nya bestämmelserna i avtalet samt bilagor träder i kraft den 1 februari 2024.

Samtidigt med ändringarna i bilagorna till AB träffades en överenskommelse om möjlighet till dispens från AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga J och R till AB i samband med planerad arbetstidsförläggning. Den sammanlagda arbetstiden får då som högst uppgå till 24 timmar. I överenskommelsen konstaterar centrala parter att dispens ska tillämpas restriktivt.

Frågor om dispens beslutas av en särskilt inrättad arbetstidsnämnd. Dispens kan beviljas i högst ett år.

Bestämmelserna om dispens finns i överenskommelsen om dispens § 3 och har följande lydelse.

§ 3 Dispens

Centrala parter inrättar ett dispensförfarande som ska tillämpas restriktivt.

Dispens innebär att den sammanlagda arbetstiden vid planerad förläggning av arbete i kombination med jour enligt AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga till AB kan överstiga 20 timmar. Den sammanlagda arbetstiden får dock som högst uppgå till 24 timmar.

Det ska vid dispens alltid göras en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila och verksamhetens behov av att säkra bemanningen.

Arbetsgivaren är skyldig att uttömma alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga innan dispens kan ges. Dispens beviljas endast då inga andra rimliga åtgärder står till buds, det vill säga när det är nödvändigt att förlägga arbete i kombination med jour längre än 20 timmar för att verksamheten ska kunna upprätthållas. Det kan till exempel handla om enstaka verksamheter i glesbygd och/eller då tillgången på viss specifik kompetens är begränsad och kräver sådan förläggning.

Räddningstjänsten kan i vissa fall behöva dispens mot bakgrund av samhällets ansvar att vid olyckor eller överhängande fara för olyckor säkerställa ett skydd för liv och hälsa, egendom och miljö. Dispens kan beviljas under förutsättning att arbetsgivaren prövat alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga och gjort bedömningen att ett undantag är nödvändigt för att uppfylla verksamhetens behov.

Anmärkning

Dispensen avser endast det planerade undantaget i AB § 13 mom. 5 och motsvarande bestämmelser i bilagor. I övrigt gäller § 13 och bilagor i sin helhet.

Ansökan från Umeå kommun

Umeå kommun har inkommit med ansökan om dispens avseende avvikelse från AB § 13 mom. 5 samt från Bilaga R till AB.

Ansökan avser hela den operativa verksamheten och omfattar sammanlagt cirka 70 arbetstagare, cirka 50 brandmän (inklusive vikarier), 10 styrkeledare och 10 insatsledare/lednings- och vakthavande befäl.

Umeåregionens brandförsvaret bedriver räddningstjänstverksamhet i de tre kommunerna Umeå, Vindeln och Robertsfors. Räddningstjänstverksamheten styrs av en gemensam nämnd Umeåregionens brand- och räddningsnämnd som är gemensam för kommunerna. Umeå är värdkommun och den gemensamma nämnden ingår i Umeå kommuns organisation.

I Umeåregionens brandförsvaret finns det totalt tio brandstationer. På Umeå brandstation jobbar heltidsanställda brandmän. Övriga nio är deltidstationer som bemannas av brandmän i beredskap. Dessa stationer finns i Holmsund, Hörnefors, Tavelsjö, Sävar, Botsmark, Robertsfors, Ånäset, Vindeln och Åmsele.

Ledningen av räddningstjänstverksamheten inom Umeåregionens brandförsvaret sker genom ett gemensamt räddningsledningssystem, Räddningssamverkan Nord, som innefattar 19 kommuner i både Norr- och Västerbotten.

Vid heltidsstationen i Umeå bemannas arbetspassen i fyra skiftlag med delat dygn i veckan och med dygnspass på helgen. Dygnspass läggs också för den del av ledningspersonalen som jobbar mot räddningscentralen i Luleå samt för viss personal som långpendlar in från Finland för att bemanna ledningsfunktionerna i Umeå/Luleå.

Som skäl för dispens har kommunen bland annat anfört följande.

Det finns behov av att säkerställa kompetensen främst på de högre ledningsfunktionerna inte minst vid ledningscentralen i Luleå. Organisationen har anställda som pendlar med färjan från Vasa i Finland till Umeå för att genomföra dygnspass i olika

ledningsfunktioner. Om möjligheten till dygnspass försvinner befarar kommunen att det kommer att bli svårt att attrahera rätt kompetens.

För att ställa om i enlighet med de nya arbetstidsreglerna kommer kommunen att behöva utöka bemanningen med en femte skiftgrupp.

Vidare är det en utmaning redan i dag att bemanna och säkerställa kompetensen under semesterperioder och storhelger. Utan möjlighet till dygnspass bedömer kommunen att situationen kan bli ohållbar.

Bedömning

Ansökan om dispens avser räddningstjänsten. Kraven för dispens är desamma oavsett om arbetstagarna omfattas av AB eller Bilaga R.

Kommunen (Umeåregionens brandförsvaret) har ansökt om dispens för hela den operativa verksamheten sammanlagt cirka 70 arbetstagare inklusive vikarier för brandmännen under ett år, för att fortsätta med 24 timmars tjänstgöring under helger i grundschema, samt för storhelger (påsk, midsommar, jul och nyår). De söker också dispens för att kunna säkerställa kompetensen under sommarsemesterperioden.

Därutöver ansöker Umeåregionens brandförsvaret om dispens för arbetstagare som arbetar som ledningsbefäl och vakthavande befäl som pendlar in till räddningscentralen i Luleå, samt för de arbetstagare som pendlar in till Umeå/Luleå från Finland.

Dispensansökan omfattar hela den operativa verksamheten och innehåller inte någon avgränsning gällande specifik situation, visst arbete, viss kompetens eller till viss tidsperiod eller andra omständigheter - i grundschema.

Den specifika avgränsning som gjorts består i att i så liten omfattning som möjligt använda dispens när det gäller enstaka övningstillfällen kopplade till insatsövningar eller övningar som kräver specialistkompetens.

Som framgår av den ovan redovisade avtalstexten kan räddningstjänsten i vissa fall behöva dispens. Uttrycket "i vissa fall" tycks tyda på att det ska handla om en speciell situation eller ett visst förhållande samt att dispens ska hanteras restriktivt. Det synes därför tveksamt om det ska vara möjligt att bevilja dispens för en räddningstjänst att generellt tillämpa så kallade dygnspass på hela dess verksamhet. Nämnden behöver emellertid inte ta ställning till den frågan i detta ärende.

Kommunen har i sin ansökan beskrivit nuvarande schemaförläggning med fyra skiftlag. De har också beskrivit, med hjälp av schemaförslag, varför en arbetstidsförläggning enligt de nya arbetstidsreglerna inte fungerar med nuvarande bemanning och budget.

Beslut

Arbetstidsnämnden har, genom ett delbeslut den 29 februari 2024, beviljat Umeå kommuns ansökan om dispens för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under den lagstadgade semesterperioden (juni-augusti 2024).

Utöver det beslut som tidigare meddelats gällande semesterperioden beviljar Arbetstidsnämnden, för berörda yrkesgrupper enligt ansökan, dispens under tiden 1 februari 2024 – 31 januari 2025 för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under helger i grundschema, för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar vid behov för arbetstagare som arbetar som ledningsbefäl och vakthavande befäl som pendlar in till räddningscentralen i Luleå och för de arbetstagare som pendlar in till Umeå/Luleå från Finland samt för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar för utbildningar och övningar som inte ryms inom ordinarie arbetstidsförläggning eller inom ordinarie verksamhet.

Beslutet avser begränsad tid och förutsätter att arbete med omställning till de nya arbetstidsbestämmelserna fortgår.